

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Observatoriulu ese de doue ori in septemana, mercuria si sambat'a.

Pretulu

pentru Sibiu pe 1 anu intragu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intragu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merute garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adreaste de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu in Sibiu.

Nr. 18.

Sibiuu, 3/15 Martiu 1879.

Anulu II.

Limb'a statului in Principatulu Romaniei.

Toti aceia cari isi pusera pitiorulu in pragu, se estermine limb'a romanésca din Transilvani'a si Ungari'a cu ori-ce pretiu, vediendu-se strimtorati de poterea morale ce le oppune natiunea romanésca intru apararea acestui dreptu dumnediescu alu seu, cauta nodu in papura, recurgu la scornituri ordinarie, plesindu adevverulu in facia cu manier'a martiafoiloru din resaritu.

Acésta comedia curge acuma de septemani in press'a vrasmasia elementulu romanescu, si nu scimu daca se va curmá in 5—6 luni, sau dóra niciodata, pentru-cá pàna acum ne aflamu numai in actulu I alu dramei, puse in scena dela 14/26 Ianuariu incóce. (Insemnati-ve bine acea di de dumineca.)

Unulu din cei mai inversiunati persecutori ai natiunei romanesci, carele unde nu mai póte, arunca in ea cu noroiu, care si pàna acum a omoritu pe unde a fostu, câteva scóle romanesci, a esitu mai de curendu in diarielu din Clusiu cu fabul'a, cá statulu Romaniei inainte cu 15 ani, adeca in dilele domniei lui Alexandru Ioanu I Cusa, ar fi decretatu prin fortia invetiarea limbei romanesci la ungurii ciangai din Moldov'a, sub cuventu, cá si ciangaii sunt locuitori ai Romaniei, si cá demnitatea statului ceré cá se li se inpuna limb'a romanésca. Aci apoi corispondentele se provóca la famosulu Martinu Czelder, carele cá missionariu si popa calvinescu petrecuse câteva ani in Bucuresci si in alte orasie ale Romaniei, cu incercari desierte de a intemeié in acea tíera una episcopia calvinésca pentru colonistii si emigrantii magiari, de cari in dilele lui Cusa-Voda furnicá capital'a Bucuresci, cá si orasiele Galati, Focsiani, Bacau etc. etc.

Mai antaiu cá noi nu dàmú nimicu pe vorbe góle, fia si de ale lui M. Czelder, ci desfidemu pe adversari se produca vreo lege positiva a Romaniei, prin care se se inpuna cu forti'a limb'a, nu a statului in sensu ungurescu, ci limb'a nationale, a romaniloru din Romani'a. Nu voru produce o lege cá acésta de nicairi. Dara daca vrasmasii limbei romanesci au pomenitu de M. Czelder, bine au facutu, cá-ci ei ne detera ocaziune cá se le spunemu noi adevverulu curatu si respicatu.

Betranii isi aducu bine aminte, cá in anii de antaiu ai domniei lui Cusa-Voda prea nobil'a sa socia Elen'a Dómn'a, fórte aplecata spre a dá ajutoriu la institute scolastice si la biserici, dupace in capital'a Bucuresci se despartisera calvinii magiari de luteranii sasi, Mari'a sa se puse in fruntea unei colecte, ni se pare cá 200 de galbini, cu scopu de a se edificá in capitala acea biserica frumósa unguresca de confessiune reformata helvetica (calviniana), ce se vede in strad'a luterana, situata alaturea cu cea sasésca. Insași Dómn'a asistase lá punerea petrei de fundamentu.

In aceeași epoca 'i casiuase lui Czelder si altoru membrii ai comunei calvinesci, cá se se subtraga dela jurisdictiunea loru bisericesca, adeca de sub consistoriulu reformatu din Clusiu in Transilvani'a si se infiintiedie superintendia (episcopia) calvinésca independenta, acolo in Romani'a. De aci inse s'au escatu doue partide si intre acelea certe mari, despre care s'au cititu multe sciri, anume in „Kolosvári Közlöny“ din Clusiu si in alte diarie magiare; se afla despre ele si acte oficiali, la consulatu, la ministeriulu romanescu si la consistoriulu reformatu din Clusiu. Acelea certe au duratu acolo si dupa departarea lui Czelder, si s'au inmultitu cu altele, pàna in a. 1869, candu comun'a calvinésca din capitala ceruse si departarea parochului Fr. Koos si inca cu amerintiari brutali, precum se póte vedé totu din actele oficiali, conservate in archivulu ministeriului de interne.

In anii cáti petrecuse Czelder in Romani'a, facuse una specie de conscriptiune a toturoru unguriloru, nu numai de confessiunea ref. calviniana, ci si a catholiciloru, din care cauza a si caditu in prepusu greu, cá elu care doriá se se faca episcopu ungurescu in Romani'a, are in planulu seu de a trage la confessiunea sa si pe magiarii rom-catholici si mai alesu pe ciangaii din Moldov'a, éra pe acestia cu atátu mai virtosu, cá dorinti'a unguriloru din Ungari'a si Transilvani'a este unanima, cá se'i smulga de sub pastorierea calugariloru italiani (Patres S. Francisci minoris observantiae = Minoritae), totu-odata se formédie in Romani'a una comunitate nationale unguresca, mai compacta, mai solidaria si mai bine organizata. Se dice, cá in dilele lui Czelder au mersu unii unguri pe la ministrii romanesci, cá se'i róge, se'i ajute si la intemeierea episcopiei, si la subtragerea de sub con-

sistoriulu dela Clusiu, cum 'iau ajutatulu la facerea bisericei, cá-ci apoi ei voru introduce si limb'a romanésca in scólele loru. Ce respunsu voru fi luatulu ei in acésta cauza sub domni'a lui Cusa, va sci dn. Koos Ferencz mai bine decátu noi. Ceea ce scimu si amu auditu noi cu urechile nóstre de ne-numerate ori este, cá barbatii de statu ai Romaniei dicu: Noi suntemu in Romani'a natiune compacta romanésca, care vorbesce si scrie unu singuru dialectu romanescu; ar fi prin urmare celu pucinu ridicolu a sanctioná prin lege positiva limb'a vorbita de intrég'a natiune, de limba a statului, candu in tóta tíer'a nu se mai afla nici-una care se'i póta face concurentia. In cátu pentru elementele straine, venite in patri'a nóstra, ele facu totu numai minoritati prea neinsemnate, si anume dupa rezultatele cercetariloru statistice, toti la unu locu, evrei, magiari, germani, greci, bulgari, italieni, francesi etc., abia se vine câte 1 strainu la 30 de romani, adeca ceva preste 3% din poporatiunea intréga. De aci urmédia prea firesce, cá nu avemú nici-o trebuintia se le impunemu limb'a nóstra prin legi brutali, ci daca voiescu se traiésca la noi, o voru invetiá de buna voi'a loru, precum o si invetiá in realitate, éra de nu, se voru duce sanetosii de unde au venitu, cá-ci strainii neinvetiandu limb'a nóstra, aici in patri'a nóstra, moru de fóme. Dara ciangaii din Moldov'a? Parintii nostrii nu 'iau chiamatu niciodata; ei au venitu din caus'a persecutiuniloru religióse si barbare, unii in epoc'a hussitiloru, altii mai multi pre candu domniá in Transilvani'a calvinii si esterminá pe catholici (1600 pàna 1680), si in fine, cei din urma au venitu inainte cu 100 de ani de fric'a militarisarei austriace. Noi nu 'iamu intrebatu de ce religione sunt, pap'a dela Rom'a le a trimisu preoti de ai sei prin episcopulu de Nicopole. In cátu pentru limb'a loru, betranii nostrii s'au pomenitu dintr'odata inainte tocma cu 50 de ani si de atunci incóce, cá baratii loru tragu dela Bud'a si dela Sibiuu predice de ale lui Petru Maiorú, cá se le citésca in biserici, cá-ci anume ciangaii din regiunea Prutului isi uitasera limb'a mai de inainte. Cine e de vina la acésta? Sunt numai aceia, cari 'iau gonitu incóce din Transilvani'a. De altumentrea, toti ciangaii cáti mai sciu unguresce si cáti si-au uitatu limb'a, abia sunt 50 de mii, éra nu 3 milióne, cáti sunt romanii din Austro-Ungari'a.

Foisiór'a „Observatoriului“.

Verfulu cu doru si Florea ciobanulu.

Legenda.

III.
De candu o vediuse
Si ranitu cadiuse
Sub „Verfulu cu Doru“
Sagetatu d'amoru,
Florea se uimise
Si se naucise,
Pe munti pribegia
Turm'a 'si raticia.
Totu prin umbra désa
Sau culmea petrósa
Muntii resbatendu,
Din fluieru cantandu
Doru-i pentru-o flóre
Ce-a esitu din sóre,
Dorulu celu ascunsu
Ce 'n pieptu l'a strapunsu.
Cate-odata 'n vale
Pe muschiulu celu móle
Florea aromia,
Visu dulce visá:
Scump'a-i Marióra
Ii pareá ca sbóra
Cá unu Serafimu
Pe unu ceru seninu,
Si la elu josu vine
Dorulu se'i aline
Printr'unu sarutatu,
Focu din ceru luatú;

O visá mirésa,
Floriloru craiésa,
Ce in giuru-i stau
Si mi-o 'ncununau.
Candu elu se trediesce,
Singuru se gasesce
Numai cu-alu seu doru
Si lacrami isvoru.
Apucá pe-o vale,
Lasandu ori-ce cale,
Apoi suie 'n munti
Cu maretie frunti.
Unde-lu invelisce
Si mi-lu raticesce
Negure cu ventu,
Ce paru unu mormentu.
Trei dile ámblyase
Turm'a de-si caütase
Si ruptu ostenitu
Tristu si flamanditu.
Aduce la stana
Turm'a fara lana,
Smulsa prin hatsiu
De fagi si bradisiu.
Baciulu se mania
Si voiá se scia,
De unde-a venitu,
Cá s'a naucitu.

Florea ce la strunga
Se 'ntrecea s'ajunga,
Iér acum viniá
Tristu si suspiná.

IV.

Ardiendu 'n velvóre
Florea 'n nerabdare
Cu baciulu vorbí
Si-i destainuí:
„Baciule, stapane,
Ti-am mancatu din pane
Slujindu nóue ani
Pentru cincí carlani,
Si diece manzare
Cu diece mióre,
Ce le-amu pastoritu
De s'au inmultitu:
Iti lasu turm'a tóta
Se-mi dai a ta féta,
Ce multu o iubescu
Si me prapadescu.
Vedi, nu potu nici turm'a
Se mai ducu la urma
Si-ámbly-ametitu
De doru uimacitu.
Uita-te la mine
Si vedi-me bine,
Fii bunu si 'nduratu,
Nu-ti face pecatu!“
Baciulu ascultase,
Fruntea-si incruntasce,
Apoi se 'ntorcea
Si asia-i dicea:

Florea, mea fetitia,
Mandra mioritia,
N'o póte luá,
— E ursita-asia, —

De catu celu ce 'n munte
P'a Dorului frunte,
Iér'n'a intrég'o stá
Si mi-o asteptá.
Pan' ce primavér'a
Si cu Mariór'a
Voru sóssi pe plaiu
In lun'a lui Maiu,
Cu mandrele turme,
Pe vechile urme,
Ce s'ascundu in flori
Si 'n umbr'a de nori;
Iér mandru 'n potere,
Elu va stá 'n picere
Susu pe Doru cantandu,
Veselu asteptandu;
Atunci balaióre
Sute de mióre
Si cu fét'a mea,
Eu i le voiú dá.“
Baciu cum vorbise
Si abiá sfrisise,
Florea 'nveseliá
Si 'n genunchi dicea:
„Dragutiule bace,
Uita-te incóce,
Si in ochii mei
Afi totu ce vrei.
De ai indointia
De a mea credintia
Si de dorulu meu
Pentru-odorulu teu,

Iéca-me sunt gat'a,
Numai se-mi dai fét'a
Se stau susu pe Doru
Chiar d'asiu-sci ca moru,
Pan' ce primavér'a
Drag'a Mariór'a
Va sóssi pe plaiu
In lun'a lui Maiu,
Cu albe mióre,
Si-acele manzare
Ce am pastoritu
Si multu le-am iubitú.
Baciu 'n voiá buna
Stringe a lui mana,
Iér Florea saltá
Si mi se gatea,
Cá se mi-si iernedie,
Viscolu se 'nfruntedie
Pe plaiulu de susu,
Unde-i Dorulu pusu.
Candu ciobanii-aflara,
Ei multu se mirara,
Cum Florea va stá
Si susu va ierná,
Candu de geru crepate
Se vedu pietre late,
Si de crivetiu cruntu
Fagi in vai s'ascundu,
Fagi cu cráci venóse,
Bradi cóme pletóse,
Cé cá fratori,
Ai lorú puisióri,
Aparu in unire
Candu e viscolire
Si verteju de ventu
Ce'i smulgu din pamentu.

V.

Diur'a de plecure
Si de incercare
Iéta c'a sóssitu
Si Flore-a pornitu.
Florea-apuca 'n munte,
Pusu pe ganduri crunte,
Si-alti-apucu in josu
Spre campulu manosu.
Florea-si face-o cruce
Si la verfu se duce,
Privindu inapoi
Spre turm'a de oi,
Unde Mariór'a,
De cu primavéra
Cugeta-a vení
Pe Doru a-lu gasi.
Pe faci'a-i blondina
Si fruntea-i senina
Mi s'a pusu unu noru
Greu, apesatoru,
Cá o presimtire
De nefericire;
Iér in ochii ei,
Dulci luciferei,
Dóue lacrimióre,
Cá róu'a pe flóre,
Se vedu licarindu,
La sóre sclipindu.
Cu gur'a 'nclestata,
La drumu biét'a féta
Cu turm'a mergea
Si 'ncetu disparea.
(Va urmá.)

Că guvernul României a voitu se face și catholicilor școlă, ba și seminarium, este adevărat, și aici se vorbește totu actele publice, anume negociațiunile numeroase cu episcopul catholicu și cu scaunul Romei; dară în Augustu 1868 au mersu în Moldov'a câțiva missionari din Ardealu și Ungari'a sub conducerea canonicului Veszelyi dela Alba-Jul'ă, au ținutu pe la bisericile ciangailor discursuri publice, în care 'iau invetiatu și desmentatu, că se nu primăseca nici-o școlă și nici-o dotatiune dela statul României, ci se mai aștepte pucinu, că le va face guvernul ungurescu și episcopatul r. catholicu școlă și alte institute unguresci. Raporturile oficiale despre acestu casu se potu vedea totu în arhivele țierei. Este adevărat că ciangaii din Moldov'a sunt totu asia de remasi în cultura, că și magiarii de pre pustele Ungariei, numai cătu ciangaii nicidecumu nu sunt asia de selbatici; dară nimeni nu 'ia inpedecatu a'și face școlă confessionali pe la bisericile lor, precum își facura toti colonistii straini de prin orasie, catholici, luterani, calvini, israeliti etc.

Ungari'a.

B.-Pesta, 12 Mart. n. Pre candu delegațiunile se ocupa de budgetul comunu alu monarhiei și de afacerile din Bosni'a, în diet'a unguresca se repetu vechile scandale între ministrul presedinte Col. Tisza și între membrii de ai opozițiunei, precumu se va vedea mai la vale. Intre acestea:

Escel. sa mitropolitulu Mironu Romanulu în 10 avu din nou audientia la Maiestatea Sa. În 12 înse ministerulu totu depuse la biroul camerei faimosulu proiectu de lege, destinat a introduce limb'a magiara că studiu obligatu în toate școlile elementare confessionale, facute și întretinute nu din averea statului, ci din sudorea poporenilor, a comunelor bisericesci. După întorcerea deputațiunilor romanesci dela Vien'a se dicea, că ministerulu cugeta a modifica testulu originale alu acelu proiectu, pe care-lu avea gat'a din tómn'a trecuta, cassandu unele puncte mai aprige. Preste pucinu elu se va vedé tiparitu asia, precumu se va fi inpartitu la sectiuni; atunci apoi vomu avea ocașiune de a-lu compará cu celu vechiu și a-lu aprétiá mai de aprópe. Sune înse acelu proiectu ori-si cumu, noi traimu și vomu murí în convicțiunea, că elu va avea rezultate diametralu oppuse la cele așteptate de parinti lui, rezultate fatale și funeste.

De altumentrea agitatiunile pro și contra acelu proiectu curgu neincetatu în tóta tíer'a, și ele se voru continuá până în dío'a în care acela s'ar prefaca din nefericire în lege sanctionata. Astadi se scie că și sasii din Transilvani'a au remonstratu contra proiectului, de și numai la ministeriu. S'a mai ridicatu și alta opozițiune, de unde s'ar fi așteptatu mai pucinu, adeca din partea rutenilor. Dupace adeca cei doi episcopi, Nicolae Toth (acelasiu pe care amblá se-lu aduca dela Eperjes la Oradea de episcopu romanescu) și Ioanu Pasztélyi dela Ungvaru au remonstratu în caus'a limbii și a școlilor contra arhierilor romanesci, societatea rutenilor din Vien'a „Russkaja Osnova (pétr'a din teméla)“ prepará acolo una conferentia demonstrativa contra episcopilor ruteni, în gradu că acela, în cătu politi'a Vienei se vedú indemnata a o interdice. Totu în Vien'a are și junimea ruténa reuniunea sa academica „Sitz,“ care tinendu și ea adunare, telegrafá la societatea academica „Sojuz“ (Federatiune) dela Cernauti în termini asia de tineresci, în cătu o patí și ea, că și alte academice de mai înainte, că-ci auctoritatile politice o desfiintara. Dară cu tóta desfiintiarea, adevărulu remane, că inteligenti'a rutenilor stă în opozițiune agera cu episcopi ruteni, și tine cu tóte braciile la limb'a și nationalitatea sa. După „D. Ztg.“ — Cătu contrastu între acea inteligentia a rutenilor și între cea romanéscă din Marmati'a! (A se vedea corespondentiele mai în josu).

— Inneccarea orasiului Segedinu se adevăresce întrú tóta orórea sa. Dupace trei sate mari invecinate, Dorozsma, Tapé, Algyo au disparutu cu totul, în cătu se vedu numai turnurile bisericilor din apa, apoi orasiulu devení o singura insula, incongiurata de undele turbate, până ce în 12 Mart. pe la 2 óre din nópte ap'a spargéndu prin fortificatiunile de pamentu, inundá în riuri mari tóte stradele, înaltiandu-se până susu în contignatiune, resturnandu sute de case și prefacundule totalu în ruine. În aceleasi momente luá focu și fabric'a cea mare de câtrănitie (pe turc. chibrituri). Preste 100 mii florini spese și labórea de di și nópte a miilor de bracia se dusera indesiertu

cu tóta averea locuitorilor, remasa în préd'a furiosului elementu. Se scotu înse și cadavre de ómeni innecati, pentru-că în capu de nópte multi au fostu surprinsi de unde, cu tóta fric'a ce avea fiacare de furiile lor.

— Sciri mai noue și mai fioróse dela Segedinu, pana alaltaeri în 13. Numai doue strade au remasu neinundate. Din 10 mii de case abia cinci sute sunt edificate din materialu asia de solidu, că se resiste apei și se nu cada în ruine. Până la 6 óre d. amiédi se scósera câteva sute de cadavre innecate. Câteva mii de persóne au remasu strimtorate în casele lor, de unde le scapa cu luntrile pre câte potu, câte nu se innéca mereu sub ruine. Maiestatea Sa darui din scatul'a propria în numele seu și alu augustei sale consórté 40 mii florini (100 mii de franci) ajutoriu nefericítilor. Ministerulu tramise totu 40 mii spre acelasiu scopu. S'au pornitu colecte în tóta tíera; daunele înse se potu computá numai cu diecile de milióne la unu orasiu cu 70 mii de locuitori, aprópe nimicitu cu tóte averile mobili și immobili.

Cerculéa și aici în Sibiu liste de colecte pentru Segedinu și pentru comunele limitrofe innecate.

Redactiunea Observatoriului deschide și ea în modestulu seu cercu colecta de bani pentru acelu scopu, cu 5 fl. v. a. dela sine. Ori-ce sume intrate la noi se voru publicá și administrá promptu la primari'a (magistratulu) cetătiei Sibiu spre înaintare la locul destinatiunei.

Celu mai nou scandalu din diet'a Ungariei.

Pest'a, 10 Martiu, 1879.

În ședinți'a de astadi a camerei deputatilor, din caus'a atitudinii șiovaitóre a presedintulu Coloman Ghyczy a avutu locu érasu un'a din acele „scene“ bine cunoscute și atatu de familiare în vestitul parlamentu magiaru.

La ordinea dilei se aflá budgetulu ministerulu de comunicatiune. La titlulu „Conservarea și facerea de șiosele“ Andreas Gall (gubernamentalu) face propunerea ca pentru terminarea șioselelor din comitatulu Csicu în spre Romani'a se se puna guvernulu ungurescu în negociatiuni diplomatice cu Romani'a. — Ministerulu Pechi declara, ca densulu nu se opune la inițierea de pasi diplomatice în cestiunea acésta.

Presedintele: Me rogu de aceia, cari primescu propunerea se se radice. (Se întempla. Voci: contra-proba!) Me rogu acuma de aceia, cari nu primescu propunerea se se radice. (Se întempla și acésta. Voci: majoritatea nu este sigura, voturile trebuie se se numere!) Déca cere onor. casa, voturile d-lor deputati se voru numerá.

Ministrulu-presedinte Tisza: Onorata casa! — Albert Nemeth: În decursulu votarii nu este permis a mai vorbi. (Aprobari în steng'a estrema. Se audimu, se audimu! în drépt'a) Presedintele: A ținea o cuventare în decursulu votarii séu Albert Nemeth: Asia este! Se ascultamu pe presedintele! Ministrulu-presedinte Tisza: Pe presedintele voiescu se-lu ascultu și eu! Presedintele: Precum am disu în decursulu votarii nu este permis a ținea cuventari, nici a 'și motivá votulu. Prin urmare trebuie se rogu pe d. ministru-presedinte . . . (Aplause vii în steng'a; se audimu, se audimu! în drépt'a.) Ministrulu-presedinte Tisza: Atata totu imi va fi permis a dice . . . Albert Nemeth: Noi n'ascultamu. Alesandru Csanady: Nu este permis a mai vorbi. (Se audimu, se audimu! în drépt'a.) Ministrulu-presedinte Tisza: Atata totu imi va fi permis a dice . . . Albert Nemeth: Declariatiunea presedintelui trebuie se o respecte chiaru și ministrulu-presedinte! Alesandru Csanady: Nu'i potemu permite se vorbéscă. Se audimu, se audimu! în drépt'a.) Albert Nemeth: Se respectamu regulamentul casei dar' se-lu respectedie și ministrulu-presedinte. (Sgomotu și strigari: noi ilu respectamu d'ar d-vóstra cei de dincolo nu ilu prea respectati!) Declaru, ca eu nu voiu ascultá pe ministrulu-presedinte. Presedintele (suna clopotielulu): Me rogu a me ascultá. (Se audimu, se audimu! în drépt'a. Larma mare în steng'a estrema.) Josef Madarasz: Mai 'ntaiu de tóte trebuie se se termine votarea! Alesandru Csanady: Înainte de aceea nu este permis a vorbi nimenui! Presedintele (suna clopotielulu): Am declaratú dejá ca în decursulu votarii nu este permis a vorbi și nici a 'și motivá votulu; dar' noi nu scimu, despre ce voiescu se vorbéscă d. ministru-presedinte. Prin urmare. . . Alesandru Csanady: Nu este permis a vorbi despre nimicu. (Aprobari șgomotóse în steng'a estrema. Voci în drépt'a: se audimu, se audimu!) Albert Nemeth: Nu se póte admite! Indata ce nu este permis, nu este permis și atata. Presedintele: Se póte ca ministrulu-presedinte nici nu voiescu se vorbéscă despre obiectulu votarei. (Voci în steng'a estrema: Acuma nu este permis a vorbi despre nimicu! Voci în drépt'a: se audimu, se audimu!) Albert Nemeth: Noi nu-lu ascultamu și amu terminatu! (Sgomotu mare în steng'a.) Presedintele: Voiu fi silitu. . . Albert Nemeth: Me rogu de d-lu presedinte se radice ședinți'a! Alesandru Csanady: Se se cetéscă regulamentul casei! Albert Nemeth: Indata ce nu este permis a vorbi, nu se póte vorbi; noi nu-lu ascultamu! Presedintele: Dispositiunile respective ale regulamentulu casei suna: A ținea o cuventare în decursulu votarii séu a 'și mo-

tivá votulu, nu este permis. (Voci în steng'a estrema: Ei bine! Se audimu, se audimu! în drépt'a.) În decursulu votarei nu este permis nici a vorbi nici a 'și motivá votulu; dar' totusi este posibilu. . . A. Nemeth: Ce?! (Sgomotu mare în drépt'a. Voci: Se audimu, se audimu pe presedintele!) Presedintele: Precum am disu, ar trebui se scimu, déca ministrulu-presedinte. (Sgomotu mare în steng'a estrema: Albert Nemeth, Emerich Laszlo și Alesandru Csanady se radicu și voiescu se vorbéscă.) A. Nemeth: Me rogu de dlu presedinte se puna se se numere voturile. Ales. Csanady: De ce tréba este regulamentul casei, déca elu nu este respectatu? A. Nemeth: Noi nu-lu lasamu se vorbéscă! Noi nu-lu ascultamu! Ales. Csanady: Acésta este arbitraru, este tirania! (Voci în drépt'a: voi sunteți, cari tiranisati!) Presedintele: Într'unu punctu alu regulamentulu casei se dice, ca ministrii. . . Josef Madarasz: Se se numere voturile! A. Nemeth: Acésta este cê ceremu noi! Nicolae Iancovici: Mai 'nainte vomu ascultá pe ministrulu-presedinte și apoi vine numerarea voturilor. A. Nemeth: Ba nu, mai 'ntaiu se voru numerá voturile. Presedintele: Me rogu de onorat'a casa. . . A. Nemeth: Presedintele se 'și faca datori'a. (Larma mare în drépt'a.) Presedintele: Eu 'mi cunoscú datori'a și 'mi-o și împlinescu! Eu am cetitu punctulu respectivu din regul. casei; dar' totu-odata voiamu se facu atenta pe onor. casa, ca asia în regulamentu, catu și în legea din 1848 se dice, ca ministrii candu voiescu se vorbéscă trebuie totudéuna ascultati. Ales. Csanady: Dar' nu în decursulu votarei! Presedintele: Acésta dispositiune a legii nu invalidéa acea prescriere a regul. casei, (Asia este! în steng'a estrema. Se audimu, se audimu! în drépt'a) ca în decursulu unei votari nu este permis a se ținea cuventari și a 'și motivá votulu. (Voci în drépt'a: acésta nici nu o voiescu ministrulu-presedinte!) Dispositiunea citata a legii justifica în totu casulu pareerea mea, ca trebuie se aflamu, despre ce obiectu voiescu se vorbéscă d. ministru-presedinte. (Aprobari, în drépt'a.) Josef Madarasz: Nu este verb'a despre acésta. A. Nemeth: Noi nu-lu ascultamu! Ales. Csanady: Nu'i este permis se vorbéscă! Nicolae Iancovici: Lui Csanady și lui Nemeth le este permis, dar' ministrulu-presedinte nu! A. Nemeth: Déca i place dlui comisarú regescu. . . (Voci în drépt'a: la ordine, la ordine!) Presedintele: Voiu fi necesitatu a chiamá la ordine pe intrerupatori. Domnulu ministru-presedinte doreșce numai se declare, ca în urm'a provocarei presedintelui renuntia la cuventu, dar' doreșce totu-odata, ca acésta se se observe din tóte partile și cu alte ocașiuni.

Ministrulu-presedinte Tisza, care în totu tempulu acesta a statu înainte fotoliulu seu așteptandu până ce presedintele va fi restabilitu liniscea, se asiédiá în fine pe fotoliu.

Se procede la numerarea voturilor; rezultatulu este ca: 121 voturi sunt contra, ér 95 pentru propunerea lui Gaal. Propunerea deci a cadutu.

Proclamatiaune a comitetului revolutionariu esecutivu din Russi'a.

— „Neue Freie Presse“ publica urmátórele:

Îndata după comiterea atentatulu asupra principelui Krapotkin, gubernatorulu de Charkow, s'a afiatu în tóte orasiile mai mari russesci o proclamatiune a comitetului revolutionariu esecutivu din Russi'a. Acésta proclamatiune pórtá dat'a: Petersburg, în 10 Febr. (stilu vechiu), și e tiparita în thipografi'a secreta din Petersburg (Tajna Petersburgkija tipografia). De asupra ei sta cu litere aurite devis'a: „Wolja i smelja“ și alaturi emblem'a comitetului revolutionariu cu colóre rosia.

Testulu proclamatiunii e acesta:

„Către poporulu russu! Dmytrij Nicolajewici Krapotkin, gubernatorulu Charkowului, care în timpulu servitiului seu de douedeci de ani a apesatu necontentitu într'unu modu sangerosu poporulu russu, și care a urmatu acésta sangerósa procedere chiaru și afara din Russi'a, în Poloni'a și în Bulgari'a, a fostu condamnatu de noi la mórte, și acésta sententia s'a esecutatu în Charkow în díu'a de 9 Februariu la órele 12 din nópte. Motivele care ne-au silitu la acésta sententia voim se le deslusimu aci mai pe largu.“

„Abstragéndu de la crimele lui de mai înainte, principele Krapotkin s'a purtatú în Charkow în cei doi ani din urma că unu adevératu satrapu, pedepsindu ori-ce miscare liberala cu deportatiune pe viétia în Siberi'a, cu munca silnica pe viétia în ocele Rusșiei, cu maltratari neomenesci. Fomin, unu „criminalu politicu“, a primitu de la densulu, pe candu i-se facea instructiunea, 150 de vergi; éra după aceea a fostu tramisu pe viétia la munca silnica, cu tóte ca acestu omu nu éra de locu vinovatu, că-ci nu comisese „crim'a“ de care éra banuitu. Studentii din Charkow, în numeru de 36, au fostu deportati pe „calea administrativa“ în Siberi'a numai pe placulu lui Krapotkin, acestu „servitoru credinciosu“. Veduv'a Aksema Nikoforowa a fostu torturata de mórte de Krapotkin, numai pentru-ca éra banuita a fi tinutu ascunsu în locuinti'a ei în timpu de trei luni pe unu „nihilistu“. Aksema Nikoforowa, o femeia de cincideci de ani, a statu optu luni închisa în Tiurma și în timpulu acesta a fostu batuta de șiesespediece ori cu nuiele,

pâna candu s'a inbolnavitu si a muritu in inchisóre in 23 Decembre anulu trecutú.

„In urm'a acelei nemernicii, tóta poporatiunea era amarita si in cea mai mare iritatie. Doue dile dupa acésta tramiseram gubernatoriului celu d'anteiu avisu. Respunsulu seu fu arestarea totoloru ómeniloru „banuíti“ din gubernamentu, astu-felu ca inchisóre se implu cu optudieci si siepte de ómeni cu totulu nevinovati, intre care si doue fete de câte patruspediece ani. Atunci urmà alu douilea avisu, éra din parte'i o noua venatóre de „nihilisti“. Acésta góna aduse in Tiurma vre-o patru-dieci de persóne nevinovate. Arestatii, de si nevinovati, trebuiau se fia condamnati pentru salvarea prestigiului, si in adeveru siesespediece din ei fura deportati la Siberi'a.“

„Cu tóte acestea se implu cup'a nelegiuriloru, si noi, tribunalulu invisibilu alu poporulu incatusiatu, trebuiram se judecamu si se condamnamu la mórte pe gádele Tiarului. Suntemu incredintiati, ca poporulu nostru este cu noi si ca nu cunósce alta pedépsa pentru calái libertatii si ai consciintei, de câtu nimicirea. . . . Parol'a nóstra este: Mórte calailoru poporulu russu! Dupa Mesentzew a urmatu Krapotkin; dupa Krapotkin va urmá fiacine, care apésa fara mila, care ne rapesce libertatea, ne chinuesce si ne torturédia numai pentru ca voimu se ne simtimu cá ómeni liberi. . . . Calái si tiranii nostri potu se fia pusi inca-odata asia de susu; man'a nóstra de si invisibila, ii va ajunge totu-deauna, diu'a séu nóptea, acasa séu pe strada, in biurou séu in trasura, pretutinden voru trebui se 'si de séma de faptele loru, ei, cani turbati ai despotismului. . . .

„Romanulu.“ „Comitetulu esecutivu.“

Corespondentie particulare ale „Observatoriului“.

— Din comitatulu Solnocu-Doboca, luna lui Martiu. (Episcopi'a si episcopulu dela Gherla.

Pe la capetulu verei din acestu anu voru fi 23 de ani, decandu fericitul de pia memoria Joanu Alexi luase in manile sale frenele gubernarei cá primulu episcopu alu nou infintiatei episcopii de Gherla. In acestu scurtu intervalu tener'a diecesa avu trei episcopi, cari isi succesera in ordine, inse dupa vacantie destulu de lungi asia, câtu in decursulu acestoru 23 ani dieces'a numai 15 ani au fostu gubernata prin episcopi, 7 ani tempu de vacantie a statu sub conducerea spirituala a capitulului, respective a vicariloru capitulari. Dupa scirile authentice venite chiaru pre candu scriamur aceste, prés. sa domnulu Mihailu Pavelu, alu treilea episcopu alu nostru, fu stramutatu la dieces'a Oradiei in urmarea preainaltulu biletu de dato 29 Ianuariu a. c., prin care Maies. Sa cá patronu alu diecesei create din indemnulu propriu, recunósce asia numitulu jus acquisitum (dreptu castigatu), canonicu alu unui episcopu diecesanu in functiune, spre a fi inaintatu la alta diecesa mai bine dotata, alu carei patronu este totu monarchulu.

Acésta scire produse impressiune dorerósa in fiú acestei diecese, cari aru dori se ajunga acele fericite dile, de a vedea resolute mai multe intrebari de primulu interesu, definitiv'a organizatiune, bun'a stare morala a acestei vaste diecese.

Scimu adeca din experienti'a trecutului, cá aceste s'au intreprinsu si continuatu prin fiacare episcopu; dara durat'a episcopiei loru fiindu scurta, cá-ci primulu eppu. n'a gubernatu nici 7 ani, alu doilea, actualulu nostru archiepiscopu si metropolitu 2 ani, acestu de acuma archipastoriu alu 7-lea anu inceputu; asia nu au potutu completá totu ce au inceputu.

Cunoscuta este regul'a: „Sede vacante nihil innovetur“*) si acestu principiu impreunatu cu tempuri indelungate de „sede vacans“ dupa antaiulu episcopu mai bine de 2¹/₂ ani, dupa alu doilea mai cincini ani, a fostu destulu nu numai cá se tina in locu intreprinderile salutarie in interesulu diecesei, ci se le faca chiaru si uitate. Amu potea citá exemple destule din trecut, ci de astadata ne marginim a inregistra unele din cele facute si terminate, altee incepute, dar neterminate prin fostulu nostru episcopu. — Credemu a face cu acést'a sevicu celoru cari se interesédia de afacerile nóstre bisericesci, dar' mai alesu cetitoriloru din dieces'a Oradiei mari, cari voru potea cunósce din cele facute in acést'a diecesa, cá ce potu aseptá dela episcopulu pe care'lu avuram noi pana acuma.

Celu d'antaiu cugetu ce l'a preocupatu dupa cuprinderea scaunulu arhierescu de Gherla, i-a fostu organizarea administratiunei fonduriloru diecesane, instituandu oficiu anume de administratiune in sinulu Ven. Capitulu. De si acést'a nu a reusitu dupacum se dorea, din mai multe cause locale si interne, totusi reform'a introdusa a fostu unu progresu inbucuratoriu. A dispusu cá clerulu prin esmisiu sei se revédia ratiociniulu din trecut alu fonduriloru. Adeca sub episcopulu Joanu Vancea, acuma mitropolitu, s'au publicatu mai antaiu ratiociniu (socoteli) exacte despre starea modesteloru fonduri diecesane, s'au decisu si luat de norma, cá in viitoriu se se publice socotelile in fiacare anu, pentru-cá clerulu se fia totudeuna in evidentiá cu starea fonduriloru sale, la care a contribuitu si continua a contribui. Dupa-ce scaunulu remase éra si vacantu prin inaintarea episcopulu de atunci, in periodulu de vacanti'a scaunulu, ratiociniu nu s'au publicatu.

*) In tempu de veduvi'a episcopiei nu se face nici o schimbare.

Pentru aflarea modulu de a se inmulti si a se pastrá mai siguru banii fonduriloru, a chiamatu spre consultare pe reprezentantii alesi ai clerului, cu care ocaziune s'au luat dispuzetiuni fórté bune.

Totu ce dorimu noi in punctulu acesta este, cá dispuzetiunile facute se se sustina si se nu se dea uitarei pe tempulu vacantiei venitóre.*)

Este cunoscutu, cá in loculu resiedintiei episcopesci, n'avemu biserica catedrala, nici locuintia episcopésca, nici locu de seminaru, nici cancelarii si case pentru canonici, de si aceste ni s'au promis prin gratiósé rescripte imperatési si regesci, precum si prin bulle papale. Episcopii dela inceputulu diecesei au cercatu tóte pentru-cá preinaltele promissiuni se ajunga la indeplinire, dar' nu le au succesu. — Are adeca gubernulu unu pretectu bunu de a amaná edificarile necesarie. De câteori se ceru bani spre acestu scopu, respunde scurtu, cá dupa ce loculu resiedintiei (scaunulu) pentru episcopi'a gr. cath., carea astadi este la Gherla, se considera numai cá provisoriu, si scaunu fixu, definitivu, canonicésce recunoscutu inca nu este, cererea deocamdata nu se póte implini.

Pentrucá se se decida definitivu si se nu fimu amanati de astadi pre mane, episcopulu care se duce dela noi, a facutu cele possibile, cá se induplece pe gubernu a se resolve odata si se concéda sumele necesarie la edificarea séu cumpararea edificuriloru gatá. Respunsulu urgentu nu s'a datu, si acum cu stramutarea nici cá se va dá, si asia venitoriulu episcopu va trebui se incépa dá capo. —

A facutu pasii de lipsa pentru deplin'a dotare a parochieloru din asia numitele parti adnecate.

Vediendu apoi episcopulu, cá salariulu canoniciloru este nesuficiente in aceste tempuri de scumpete, s'a intrepusu la gubernu, cá li se inmultiesca, si a castigatu pentru densii adause anuale.

Asemenea a midilocitu ridicarea salariulu profesoriloru de teologia, si a pausialeloru cancelariei diecesane.

A inchiriatu unu localu nou, celu mai acomodatu in totu orasiulu pentru seminaru, si a midilocitu 1000 fl. pentru repararea investitiuniloru necesarie.

Asemenea a stramutatu capel'a episcopésca in altu localu, cu multu mai bunu si mai largu decâtu fusese celu vechiu.

Reducédu-se subsidiulu de 8000 fl. alu pretiloru din asia numitele parti ardelene la 5680 fl., nu s'a odihnitu pâna nu a cascigatu, pentru clerulu lipsitu unu ajutoriu de 5000 fl. A esoperatu pentru pretili mai meritati si mai betrani mai multe capelanii salariisate, a cascigatu ajutoria pentru zidirea bisericelor in comunele mai misere, făcédu si prea Santi'a S'a donuri, cum de esemulu la biserica gr. cat. din Deesiu a oferitu 500 fl. v. a.

A regulatu competentiele stolare**) in cea mai mare parte a diecesei; aci insa ce este dreptu, a intempinatu grele dificultati din mai multe parti, dar acuma lucrulu se póte considerá aprópe terminatu.

Scól'a si invetiamentulu 'ia fostu objectu de ocupatiune predilecta.

Cu deschilinita atentiune, promptu si fara intardiere a resolutu tóte afacerile administrative si juditiale asia, câtu mersulu administratiunei diecesei nóstre a fostu si este fórté esactu.

(Va urmá).

— (Renegatii din comitatulu Marmatiei.) In Nr. precedente arataramu, cá in comunele romanesci din tinutul limitrofu cu Bucovin'a si cu Transilvani'a de nordu cerculédia proteste compuse unguresce contra arhieriloru romanesci si cerere pentru introducerea limbei magiare in scólele elementarie romanesci. De atunci ne mai veni si alta informatiune dela persóna preotiesca, din care se constata pe deplin, cá intru adeveru, nu numai mirenii cei cunoscuti si pâna acuma de renegati in acelea parti, ci si parte mare dintre parochi cu invetiatori si cu docentii greco-catholici romani din acelu comitatu Maramurasiu au subscrisu acelea proteste propuse loru de cátra subprefecti si adresate cátra monarchulu. Este invederatu, cá cu acésta ei toti au comis fapta de nesupunere contra episcopulu loru diecesanu, carele indata dupa întórcerea mitropolitulu dela Vien'a, au aprobatu si subscrisu in Blasiu toti pasii mitropolitulu si ai episcopulu dela Lugosiu, facuti la monarchu contra magiarisarei scóleloru (si mai tardiu a biserice). Aceiasi preoti, invetiatori si cantareti au datu totu-odata exemplulu de unu scandalu, carui asemenea se mai afla fórté rare in tóta istori'a eclesiastica. Ei carii pórtá necurmatu in gura sanctitatea scaunulu Romei; ei cari sciú bine cá biserica greco-catholica sau trebue se fia si se remana in veci nationale, sau se dispara din acestu statu, ei cutédia a comite actu de rebelliune contra bulleloru papei, prin care este sanctionata nationalitatea romanésca a bisericei greco-catholice; ei carii traiescu din prescúr'a si parastasulu romanescu, facu cauza comuna cu „solgabraii“ si cu toti renegatii in cestiuni curatu nationali si confessionali bisericesci contra episcopiloru, mitropolitulu si contra întregei natiuni romanesci. Din aceea fapta a loru

*) Cá dóra vacanti'a nu va mai tinea astadata cu anii, ci 3 multu 4 luni. Not'a corectorulu.

**) Veniturile pretiloru dupa epatrachilu, dupa serviciile bisericesci.

trebue se inchiaie ori-cine, chiaru fóra voi'a sa, cá in aceea parte a clerulu gr. catholicu lipsesce orice disciplina si reverentia cátra capii bisericesci, cátra biserica chiaru, si cá acelu preoti si dascali nu le mai pasa nimicu pe lume, aléga-se ori-si ce de biserica, de scól'a, de poporulu loru. Éra acestu fenomenu hidosu se póte esplicá usioru din educatiunea loru, care in acelea parti a fostu ori-cumu, russésca, ungrésca, chiaru si jidovésca, numai romanésca nu; éra anume clericii trimisi prin seminarie straine, fóra cá se scia romanésce de acasa, se simtu desbinati cu totulu de cátra poporu. Sunt patru-dieci de ani, de candu s'a potutu prevedea si s'a prevediutu, cá in acelea parti asia voru veni lucrurile; se credea inse, cá de ani 23 incóce de candu s'a infintiatu dieces'a Gherlei si romanii au scapatu de sub hierarchi'a russésca (rutena, rusnéca), consciinti'a nationale se va desteptá celu pucinu in clerulu din Marmati'a. Reu ne-amu insielatu. In totu comitatulu acela sunt abia 19 mii magiari cu renegati cu totu, éra romanii sunt, dupa cumu arata corespondentele nostru preotu, la 60 de mii; acestia inse sunt dominati fórté usioru de cátra minoritate, mai virtosu prin ajutoriulu renegatiloru, cá-ci éta ce scrie corespondentele despre aceea:

„Cu tóte cá ne aflam in' unu numeru considerabile, totusi noi nu potemu desvoltá nici-o actiune curatu nationale, de óre-ce simtiulu de nationalitate inca nu a patrunsu in ánim'a celoru mai multi romani de pre aici. Inteligenti'a romana de aci, nu se póte separá de inteligenti'a magiara, cá-ci majoritatea preponderante a inteligentiei romane, ah! mi-e si rusine a o spune, nu cunósce limb'a literaria a natiunei nóstre; de diarie si opuri romane in bibliotecele loru nici vorba nu póte fi, adeca cu unu cuventu, numai din aceea poti deduce cá e romanu, cá consangeni séu chiaru parintii lui pórtá opinci. Inse se póte cá 'mi-va objectá cineva: Daca inteligenti'a civile e poltróna, lasia, séu ignorante facia de cauzele nóstre nationale, atunci vocatiunea sublima a clerulu romanu din Marmati'a e: de a'si apará turm'a concrediuta ei, de pasiune veninósa, fiindu-cá a avutu ocaziune de a'si insusi limb'a nationale si a cunósce mai de aprópe cauzele nóstre vitali. La acésta objectiune vomu respunde cu notificarea unui evenimentu asia de tristu, de care si celu mai indiferentu romanu se va suprinde in' unu modu fórté dorerosu.“ (Aci se descrie agitatiunea, apoi urmédia:)

Éca fapt'a in tóta golaciunea sa:

„Coprinsulu petitiunei adressata la august'a persona a Maiestatei sale, asia cumu a cerculatu pe aici, a fostu: „cá poporulu romanu din Marmati'a „nu numai cá nu consimte, dara inca reprobéza pro-„cedur'a arhieriloru romani, manifestata fatia cu „proiectulu de lege, elaboratu de inaltulu regimu „confessionale; pentru aceea se róga de Majestatea „sa cesareo-regésca cu cea mai profunda umilintia „omagiale, cá se se indure prégratiosu a sanctioná „susu numitulu proiectu de lege, cá-ci poporulu ro- „manu din Marmati'a, precumu in trecut s'a simtitu „mandru cu titlulu onorificu de nobile magiaru, „asia si acuma se simte fericitu de a profitá de „ocaziunea bine-venita, ce-i se oferese prin intro- „ducerea limbei mai susu indicate.“

Romani din patru ángiuri! éca petitiunea poporulu romanu din Marmati'a substernuta Majestatii Sale prégratiosulu nostru monarchu. Si ce e si mai straniu, mai tóta pretimea romana si antistiele comunale din Marmati'a — cu exceptiune fórté sporadica — a subscrisu acésta petitiune. Óre acuma potemu pretinde, si avemu dreptu a ne numi stranepotii acelu poporu bravu, carele dupa testificarea lui Bonfiniu: „non tantum pro vitae, quantum pro linguae incolumitate certasse videantur.“ Nu sciú cá in acestu secolu alu civilizatiunei si culturei se se fia ivitu unu atare casu, cá unu poporu de 60,000 se renuntie la dreptulu nealienabile de a-si cultivá limb'a sa nationale, dandu preferenti'a altei'a, de a lasá se fia destituiti docentii sei sustienuti din sudórea sa atunci, candu densii persecutati de vitregimea sortiei nu ar potea satisfacere pretensiuniloru inregistrate in proiectulu de lege mai susu comemoratu. Si in' adeveru exista atare romanu (marmatianu) cu consciintia curata (?), care va póte privi fara de emotiune destituirea docentelu sei atunci, candu densulu nu va potea a satisfacere obligatiuniloru impuse in proiectulu de lege mai susu indegetatu? Tristu lucru, cá 3 milióné de romani din monarchi'a nóstra se fia fortiați a studiá limb'a statului. Ce privese inteligenti'a romana de aci, popu dice, ca atata lasitate séu ignorantia nu amu presupusu despre densa, cá se dorésca o atare lege, care preste pucinu tempu ar ucide nationalitatea romana. Despre agricultoriulu romanu de aci nu am cauza de a me plange, cá-ci densulu nu scie intentiunile si spiritulu famosulu proiectu de lege. — Óre noi romanii acuma nu avemu drepturi, ci numai obligatiuni? — Sangele filoru nostrii si pung'a nóstra numai pentru aceea se le sacrificam, cá natiunea política ungrésca se nu recunósca barem' drepturile naturali ale nóstre, ci se dispuna

de noi cá de nesce sclavi politici? Evenimentulu mai susu descriu pentru aceea Pam inregistratu aci, cá se aiba ocaziune lumea civilizata de a si exprima verdictulu seu nepartialu asupr'a pasiului loru neprecugetatu.

Unu marmatianu.

— Lasamu se urmedie aci si una parte buna din alta corespondentia plina de naivitate, care documentédia si cu acésta ocaziune, cátu de usioru cadu la noi in curse fatali chiaru si carturarii, daca sunt lipsiti cu totul de ori-ce educatiune politica, si anume daca nu citescu nimicu romanesc:

— Valeni, 3 Martiu 1879. Cu ánim'a plina de amaratiune si de dorere vinu a aduce la cunoscenti'a publicului cetitoriu alu „Observatoriulu“ o mistificatiune cumplita dintre multe ce se intempla in Maramuresiu, si carora cadu victima mii de ánimi simtitorie.

La noi nu mai sciu omenii unulu de altulu, nu sciu ce se intempla in lume si ieu de bani buni tóte cuventele mistificatoriloru inbracati domnesce; si nu avemu nici vre-unu organu periodicu, carele se ni reprezente cestiunile nóstre de pe aice, asia cum se afla la noi.*)

La noi printre romani mai multi domni, diregatori etc. sunt nascuti romani, si romanulu tieranu crede dlui celu de romanu, si crede si celui neromanu, ca vede si pre domnulu de romanu, cá inu se svatuesce cu elu.

Si apoi déca dice dlu, cá legea romanésca, imperatulu si binele tierei cere dela romanu virtute, tieranulu vá trece prin apa si prin focu, cá este patriotu si sange de romanu patricianu.

Éra domnii — cu pucina esceptiune — se folosescu de asta incredere órba pentru a domni, pentru a se redicá pre spatele poporului.

Bietulu maramuresianu merge cá ói'a la junghiare, unde ilu ducu altii si crede cá tóte sunt cu lapte ce dicu aceia.

Asia s'a intemplat si ieri in 2 l. c. in Barsan'a in ánim'a Maramuresiului o demustratiune anti-nationala si potu dice cá si antipatriotica, din partea cátorva aspiranti la colaci, si o marturisescu cá si eu am picatu in curs'a aceloru inspirati de spiritulu distrugatoriu, tocma atunci, candu in internulu meu infloriau cele mai leali sentiménte, si écca me aflú partasiu si eu complicatiuniloru, numai din serinu, fóra de a voi, pentru cá nu poteamu presupune nici unu reu, nici o intriga, cá-ci audiamu graiuri dulci si vedeamu fecie respectabile, pentru cá am depusu scrupulositatea si eram credulu si facuiu cá toti aceia ce lucra in contra loru. — Nu dora cá am aspiratu la ceva, ci pentru cá voiámu din ánim'a a face ceva bine. Dau cu bát'a in balta si facui secaturi in urma carora acum ajunsei infrantu, sdrobotu, trasnitu, pentru cá m'am grabitu a crede. Me acusu pe mene inainte de tóte pentru a dá la lumina adeverulu.

Ecce mai josu urmédia o metechna, pre carea nici acú inca nu o pricepu cu tóte misticitatiile ei.

In 1 Martiu sér'a, anulu curinte venise la mine la scol'a din satu judele comunalu cu o epistola, respective o invitare adressata betranului venerab. preotulu localu, spunendu-mi ca l'a menatu cu acea la mine betranulu preotu, cá-ci dsa nu o póte bine descifrá.

Acea era dela juratu, cum dicu maramuresienii, adeca dela judele cercuale alu cercului Izei, dlu Iuliu Vincz — scrisa unguresce, cum e datina la mai multi pe la noi; si era de urmatoriulu contienutu spusu aice in traducere:

„Prea onorate dle frate! — Mane in 2 Martiu a. c. la 10 óre inainte de amédiadi in Barsan'a se va subscrie unu recursu (egy folyamodvány) cátra Maiestatea sa regele apostolicu, intr'o cauza prea grava si de mare inportantia, (mesze kihato ügyben) asupra interesului si venitoriului poporului romanu.

Subscritorii sunt (voru fi) preotulu, docentele si totu carturariulu romanu, precum si primarii comunali. Pentru aceea dara incediendu-me in interesarea dnei tale dle frate, facia de poporu, facia de patria si facia de rege, imi iau voia a te rogá, cá se binevoiti a ve presentá, atátu in persóna, cátu si cu onor. d. docente, cu Vas. Dunca si cu antistii comunali, cari apoi se aduca cu sene si sigilulu comunalu.

Sum in Barsan'a 1 Martiu 1879 — alu dnei tale umilitu servu (alázatos szolgája): Iuliu Vincz m. p.“

Cetindu aceste linii, imi saltá ánim'a de bucuria, cá se va face ceva pasiu salutariu pentru a ni exprime si noi dorintiele nóstre cátra M. S. bunulu nostru domnitoriu si rege.

Vorbescu cu judele, cá vomu merge mane dupa serviciulu S. Liturgii, dara va veni cu noi si betranulu preotu. Am vorbitu mai incolo si despre aceea, cá vomu merge intr'unu caru cu judele. — Deminetia dupa S. Lit. vorbii cu venerab. betranu se mergemu si imi respunse ca pentru etatea lui nu se incumata a trece Is'a, deore ce podulu l'a dusu apa.

Mergu la jude. Judele inse s'a fostu dusu, cá venise dupa elu notariulu si-lu duse cu sine. V. Dunca merse inca in diu'a precedente in Barsan'a. Mi verbunaiu 2 ómeni si caru si plecaiu tardiu. Sosii cam pe la capetulu subscrieriloru.

Aflaiu la judele de acolo pe dlu juratu, pe notariu, 2 preoti, docenti, mai multi carturari romani din satele vecine, toti romani si antistii comunali. Mi se reflectase ca am venitu bine, cá acusi me intardiamu si cá am si eu de a subscrie acestu recursu. Respunsei cá ilu voi subscrie, dar mai intaiu voiu se sciu scopulu lui. — Ilu vei ceti, — mi se respunse. — Mai tardiu voiamu

*) Dara nu e preste lume pána la Sibiu, Brasiovu, Blasiu, Gherl'a, B.-Pest'a, Aradu; din vreo 11 foi politice si nepolitice, in cause scolastice si nationali v'ati fi potutu alege de multu ori pe care de organu alu DV.

Red. Obs.

a'lu perlege si cetii vreo 5—6 cuvinte, candu dlu juratu mi o luá din mana, dicúndu, cá e prea multa scrisóre de cetitu, dar' imi va ceti domni'a sa punctele principali si interesante . . . si Domnedieule Dóme! eu bona fide ascultaiu cum nu imi spune nemica, de cátu órece pasagiu, adeca cu multe cuvinte nimicu, cam in intielesulu acela, ca recurentii facu cunoscutu, cumca romanii invétia si vréu a invetiá de buna voia limb'a ungurésca, dara la a loru inca voru cá se i dea cultulu cuvenitu!

Ecce asia se da placint'a otravita.

Atunci cugetaiu intru mine, ca din aceste se vá dovedí si Maiestatei Sale, cumca noi si fóra lege invetiamu unguresce si prin urmare nu-i necessaria o lege, care va poté mai tardiu dá motivu la abusuri si inca dóra si la mari neintielegeri.

Me indoiamu inca pucinu, dar' vediendu pe cei doi preoti si atátia romani, imi disparú éra-si indoél'a in cátuva. Priviiu preste subscieri si observaiu acolo si numele unui dintre cei doi preoti, carui i datoriamu respectu.

Rvd. domnu Vicariu admnistr. alu Maramuresiului de si reside in Barsan'a, nu erá acasa, cá-ci cu vreo 4 dile mai inainte se duse a visitá bisericele si scólele in tract. protopopescu alu Coseului, despre ce am sciutu de siguru. Ilu asteptá inse si-i lasasera locu in frunte pentru nume.

Nu-mi plésni in minte, cá cu acésta se cere sanctionarea proiectului de lege pentru introducerea limbei ung. in scol. conf. si me subscriseiu. Candu finiiu, unu hohotu satanicu me impresorá, care me cutrierá si — imi luá chiaru vocea. Totusi inca nu poteamu crede unu atentatu asia cumplitu, o tradare, o inelare a poporului, nu poteamu crede cá toti cei de facia se póta fi condusi de spiritulu desbinarei si de o orbia asia mare. Me intariu pucinu in fire vediendu numai romani. Conversaiu si cu unulu si cu altulu si nu intielesiu nemicu reu.

Se finira subscierile, se pusera sigilele si in urma prindu a se departá din cei adunati. Vreo doi me necajiá dicúndu, cá voiú vedé eu ce amu facutu. Asia dara imi fu observata turburarea. Dlu juratu imi spune intre aceste si altu ceva mai multu, cá déca ungurii ne facu bine si statulu ne ajuta biserice'a si altele, trebue se-i întindemu si noi ajutoriulu nostru etc.

Se departara cei multi, remasera numai vreo doi in laintru cu juratulu. Ii spuseiu cá imi pare reu cá nu amu cetitu totu recursulu acela . . . Si mi 'lu dede spre cetire laudandu-i stilulu. Si ce vediu!

In introducere iéu in nume de reu cá au mersu prelatii nostri in deputatiune la M. S. Mediuloculu e indiferent, si in fine róga de M. S. reg. ap., cá se se indure a dá sanctionarea prealabila proiectului de lege pentru introducerea limbei ung. in scol. conf. Acésta din urma in vreo doue trei linii.

Si eu fui cá si trasnitu. — Observaiu dlu juratu cu voce debila, cá acestu lucru nu s'a cuvenitu si mai multu n'am potutu vorbi.

Scriindu aceste, mi se spune, cá si in celelalte cercuri s'au pornitu subsciptiunile totu cá pe la noi. Privighiati, se nu patiti cá si noi.*)

Z.

Sciri diverse.

— (Istori'a Telegrafului.) Deja in a. 1773 Odier a scrisu unei dame: „Póte cá ti-va causá placere aflandu ca eu me ocupu cu anumite incercari prin cari o conversare cu imperatulu din Chin'a, cu englesii, séu cu ori-care altu poporu se va potea intretienea astmodu, incátu fora nici o greutate, aceea ce doresci, vei poté comunicá in departare dela 4000 pana 5000 miluri in restempu de abiá o jumetate de óra.“ Cate incercari inse si cate esperientie nu s'au facutu pana la punerea in praxa a acestei idei!

*) Din celelalte parti ale tierei tocma din contra, au venitu si mai vinu la mitropolitii si episcopi sute de adrese cu mii de subscieri spre a le multiami.

Red. Obs.

Pe langa tóte aceste, incátu privesce intrebuintiarea practica, nici o inventiune nu s'a perfectionatu asia iute si nu s'a estinsu preste totu pamentulu asia rapede, cá telegraf'a electrica. Mai antaiu s'a folositu in praxa in Angli'a in a. 1840, in Germani'a s'a introdusu la a. 1843 in Aachen, in Americ'a la 1844, in Frarci'a la 1845, in Holland la 1848, Belgi'a 1849, in Russi'a 1851, in Elveti'a 1852, Norvegi'a la 1855. Scirea despre mórtea imperatului rus. Paul I, intemplata la a. 1801, a avutu lipsa de 21 dile, cá se ajunga prin curieri la Londr'a; la 1855 inse in 4¼ óre, englesii sciau despre mórtea imperatului Nicolae. In 1866 cuventarea de deschidere a presied. nord-americanu Johnson ajunse in Angli'a in ¼ de óra. Britani'a nu comunicá mai de multu cu tienuturile ce posiede in Ostiedi'a de cátu prin náii; la o naia ii trebuiá 5 luni, pe candu o depesia pe lini'a Londra-Libau-Moscva-Teheran-Calcuta, ajunge astadi in 45 minute. Ba depesiele telegrafice la Americ'a ajungu cu 1 óra mai nainte de cum se espedéza cele locale in Londr'a; cursurile de bursa din Londr'a se potu afisiá inca la amédiu in New-York de si telegramele respective se espedéza de la Londr'a la 4 óre dupa am. Cum-ca acésta minune aparenta este fórté naturala, si ca ea se esplica prin inprejurarea, cá acolo resare sórele, cu atata tempu mai tardiu, nu are lipsa de nici nu comentariu. Electricitatea este pe de multe mii de ori mai iute, cá cursulu sórelui.

— (Bibliografi'a.) Dela Bucuresci primiramu o mica si eleganta brosiura, ce ni se tramise din partea „Societatii studentiloru in medicina din Bucuresci.“ Titulu brosiurei este: „A patra aniversare a Societati." Coprinsulu: 1. Descrierea serbarii Societati. 2. Darea de séma a comitetului si 3. O prea interesanta disertatiune a dlui Al. Spiroiu despre: „Superioritatea vietiei sociale asupra celei individuale.“

Totu din Bucuresci primiramu in dilele acestea unu frumosu volumu intitulatu: Romani'a. — Ministeriu de interne. — Requisitiunile si ofrandele pentru trebuintele armatei romane in resboiulu din 1877—1878“ de d. Alexandru Pencovici, directoru alu Statisticii generale a statului. Regretamu prea multu, ca de astadata ne este impossibilu a face o detaliata dare de séma despre interesantele date statistice ce sunt coprinde in publicatiunea de mai susu. Dar' vomu reveni indata ce ne va permite timpulu si spatiulu.

Cursulu monetelor in val. austr.

Vien'a, 13 Martiu

Galbinii imperat. de auru	fl. 5.55½ cr.
Moneta de 20 franci	„ 9.31¼ „
Imperialu rusescu	„ 9.30 „
Moneta germana de 100 marce	„ 57.45 „
Sovereigns englesi	„ 12.— „
Lira turcésca	„ 11.— „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„ —.— „

Banc'a generala de asigurare mutuala „Transilvani'a.“

A X-ea Adunare generala ordinara

va avea locu Dumineca in 30 Martiu 1879 c. n. la 3 óre dupa prandiu in cas'a propria (strad'a Cisnadiiei Nr. 5).

Obiecte:

1. Darea de séma despre afacerile anului 1878 si bilantiulu anualu.
2. Raportulu comitetului de revisiune.
3. Intregirea consiliului administrativu.
4. Propuneri incurse.
5. Sortiri de obligatiuni ale fondului de inteimeiare.

Sibiiu, in 1 Martiu 1879.

(63) 1—3 **Consiliulu administrativu.**

„ALBIN'A“

Institutu de creditu si de economii in Sibiiu.

Domnii actionari ai Institutului de creditu si de economii „Albin'a“ se invita prin acésta in virtutea §. 19 alu statuteloru societatiu la

VI adunare generala ordinara

care se va tiené la Sibiiu in 28 Martiu 1879 stilulu nou, inainte de ameadii la 10 óre, in cas'a institutului din strad'a Bayer Nr. 1.

Obiectele:

1. Raportulu anualu alu Directiunei, bilantiulu anualu si raportulu Comitetului de revisiune.
2. Ficsarea dividendelor.
3. Distribuirea sumei destinate pentru scopuri de binefacere.
4. Ficsarea pretului marceloru de presentia.
5. Alegerea a doi membrii de Directiune in sensulu §. 36 din statute.
6. Alegerea Comitetului de revisiune.
7. Modificarea acelorú §§. din statute, cari se referescu la emiterea scrisuriloru fonciari, in sensulu articolului de lege XXXVI din 1876.

DD. actionari, cari in sensulu §§. 22, 23 et 24 din statute voiescu a participá la adunare in persona séu prin plenipotenti, sunt rogati a-si depune la cass'a institutului actiunile lor si eventualu dovedile de plenipotentia, celu multu pána in 25 Martiu 1879 stilulu nou dupa ameadii la 6 óre.

Sibiiu, 22 Februaru 1879.

(62) 3—3

Directiunea institutului.